

RECENZE

Vozár Jozef. Vladimír Fajnor. Bratislava: Veda, 2017, 224 s.

Autor recenzované publikace je významnou osobností slovenského právního života. Od absolutoria právnických studií v roce 1989 je činný v *Ústavu štátu a práva Slovenskej akadémie vied*. V minulosti se věnoval zejména otázkám spojeným s nekalou soutěží, mediálním právem a příbuznými obory. Postupně však vzbudil jeho zájem svět významných právníků, kteří stáli u zrodu a rozvoje slovenské právní kultury. Této problematiky se dotýkal již ve svých starších pracích.¹ Aktuálně jde o téma, na které se v poslední době soustřeďují *Vozárův* badatelský zájem a publikační aktivita, ať již jde o *Vozárova* samostatně zpracovanou díla,² nebo o práce kolektivní.³ Logickým vyústěním těchto snah je založení edice *Významní slovenskí právníci v Ústavu štátu a práva SAV*, jejíž první svazek, biografie *Vladimíra Fajnora*, vyšel v posledním čtvrtletí loňského roku.

Jméno *Vladimíra Fajnora* není naší odborné veřejnosti zcela neznámé. Přinejmenším je musel zaznamenat každý, kdo listoval úctyhodným *Komentářem k československému obecnému zákoníku občanskému a občanským právem platným na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, neboť *Vladimír Fajnor* patřil k aktivním přispěvatelům do tohoto monumentu předválečné civilistiky. *Fajnorův* význam však přesahuje slovenské prostředí i v jiných směrech. V naší meziválečné republice byl opakovaně členem československé vlády, řídil Ministerstvo pro sjednocení zákonodárství a organizace správní v Československé republice (ministerstvo unifikací) i Ministerstvo spravedlnosti, v letech 1931 až 1939 zastával funkci prvního presidenta Nejvyššího soudu. *Vladimír Fajnor* závažným způsobem přispěl k budování několika československých institucí, rozvoj soudní soustavy nevyjímaje. Znamější je *Fajnor* ovšem z pochopitelných důvodů na Slovensku, ať již díky historické paměti, novější odborné literatuře⁴ nebo novému vydání jeho základního spisu. *Fajnor* byl ryzí slovenský patriot (s. 174), leč současně Čechoslovák v pravém slova smyslu (s. 173), plně oddaný Československé republice.

Recenzovaná publikace se v devíti kapitolách podrobně zabývá *Fajnorovým* životem a dílem. Autor vytěžil a tvůrčím způsobem zpracoval velké množství informací z veřejných i soukromých zdrojů, z archivů a knihoven.

Vladimír Fajnor (1875–1952) se narodil v Senici. Autor recenzované monografie se zabývá jeho rodinnými kořeny, rodiči a sourozenci, v první kapitole zevrubně popisuje jeho aktivity; *Fajnor* působil ve Zvolenu jako advokát. Vedle advokátní praxe byl činný ve sféře národně buditelské, ale také v oblastech lidového peněžnictví, vydavatelství, rovněž v evangelické církvi aj. Po vzniku ČSR se zapojil do výstavby nového státu, v roce 1919 byl jmenován županem Zvolenské župy.

V druhé kapitole se analyzuje *Fajnorovo* působení na ministerstvu unifikací, zřízeném zákonem č. 431/1919 Sb., jeho činnostmi na úseku unifikace československého práva a jeho krátkého působení na ministerstvu spravedlnosti v pohnutém podzimu 1938. *Fajnorovo*

¹ Např. v monografii VOZÁR, Jozef. *Právo proti nekalej súťaži*. Bratislava: Veda, 2013, věnoval Vozár pozornost Júliusovi Karmánovi.

² VOZÁR, Jozef. *Významní slovenskí právníci z Liptova*. Bratislava: Veda, 2016; knihu pro náš časopis recenzovala Olga Ovečková (OVEČKOVÁ, Olga. *Právník*. 2016, roč. CLV, č. 11, s. 1016 an).

³ OVEČKOVÁ, Olga – VOZÁR, Jozef (eds.) et al. *100 rokov časopisu Právny obzor*. Bratislava: Veda, 2017.

⁴ Srov. např. KEREČMAN, Peter – MANÍK, Rudolf. *História advokácie na Slovensku*. Bratislava: Eurokódex, 2011, s. 266 an., aj.

ministerstvo unifikací připravilo projekt postupného sjednocení právního systému na území Československa se značným důrazem na zahájení prací na kodifikaci soukromého práva v podobě občanského zákoníku, ale třeba také započalo s překladatelskými pracemi nejdůležitějších uherských zákonů z maďarštiny. Zvláště česká odborná veřejnost – včetně právníků, kteří začali sloužit novému státu na slovenském nebo podkarpatoruském území – uherské právo a právní systém takřka neznala. Ještě na počátku XX. století znamenal Kadlec, že „*soukromé právo uherské jako by pro nás vůbec ani neexistovalo*“⁵ a do vzniku ČSR se toho příliš nezměnilo. Problému unifikace se Fajnor věnoval i po ukončení své první mise na ministerstvu unifikací v roce 1921 z pozic různých funkcí, které zastával – zejména jako předseda *Právníckej jednoty na Slovensku* a hlavní redaktor časopisu *Právny obzor*.

Třetí kapitola si všímá Fajnorova působení na Univerzitě Komenského v Bratislavě, jeho habilitace i profesury, akademického působení a publikační činnosti. (V monografii je seznam Fajnorových publikačních výstupů uveden na s. 195 a 196.) Nejznámější z Fajnorovy vědecké tvorby je patrně opakovaně vydaný *Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi* (1924, 1935) vypracovaný společně s Adolfem Záturckým (1884–1958);⁶ přehlédnout nelze některá jeho další díla, z nichž má trvalý význam mimo jiné pozoruhodná stať *Sudca a advokát* z roku 1932,⁷ vzbudivší zájem rovněž v *Právniku*.⁸ Ta je v recenzovaném díle otištěna v přílohové rubrice na s. 197 a násl. Výklad v kapitole se neváže jen na osudy Vladimíra Fajnora; autor věnuje také pozornost vzniku Univerzity Komenského a její právnícké fakulty, těžkostem při zakládání fakulty a postupnému rozvoji.

Navazující čtvrtou kapitolu autor věnoval Fajnorovu působení v *Právníckej jednotě na Slovensku* založené v únoru 1920 a převzetí vydávání *Právneho obzoru*. Posledně uvedeným aktem došlo k záchraně nejstaršího slovenského právníckého časopisu,⁹ který už v meziválečných letech postupně dosáhl pozoruhodné úrovně, nepochybně i díky redakci vedené Fajnozem. Významným počinem *Právníckej jednoty* bylo zorganizování III. sjezdu československých právníků v Bratislavě, konaného v roce 1930. Fajnor sjezdu předsedal. *Vožár* se podrobně věnuje významu této mimořádné akce, na niž se přihlásilo 2 388 účastníků včetně 125 z osmi evropských států a z Japonska. Sjezdu, kde Fajnor „*rozvážným vedením sjezdu, svými věcnými projevy a svou pohotovostí jazykovou přímo oslňoval,*“¹⁰ ostatně věnoval pozornost i náš časopis.¹¹

Obsáhlá pátá kapitola se zaměřila na Fajnorovo působení v justiční sféře. Fajnor byl sice krátce po vzniku ČSR jmenován 2. 1. 1919 zvolenským županem (s. 43), ale v této funkci nesetřval ani čtvrtletí. Již 30. 3. téhož roku ho prezident Masaryk jmenoval prezidentem

⁵ KADLEC, Karel. *Verböczyovo Tripartitum a soukromé právo uherské i chorvatské šlechty v něm obsažené*. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1902, s. 3. Právě obsáhlou monografií (310 stran) se Kadlec pokusil přispět k odčinění tohoto deficitu. Jinak toho o uherském soukromém právu česky mnoho nevyšlo; zmínit lze ještě výklad, který podal RÁTH, Augustín. *Práva medzi mužom a ženou v Uhorsku. Sborník věd právnických a státních*. 1906, roč. VI, s. 167 an., 354 an.

⁶ Třetí vydání *Nástinu* vyšlo před dvaceti lety. FAJNOR, Vladimír – ZÁTURECKÝ, Adolf. *Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi*. Šamorín: Heuréka, 1998.

⁷ V české verzi: FAJNOR, Vladimír. *Soudce a advokát*. Praha: V. Linhart, 1933.

⁸ KOBILÍŽEK, Oldřich. Doc. JUDr. Vladimír Fajnor, Soudce a advokát, 1933, str. 26. *Právník*. 1933, LXXII, s. 229 an.

⁹ K tomu OVEČKOVÁ, Olga – VOŽÁR, Jozef (eds.) et al. *100 rokov časopisu Právny obzor*, s. 21, 49 an.

¹⁰ –a [ANDRES, Bedřich]. JUDr. Vladimír Fajnor šedesátníkem. *Právník*. 1935, roč. LXXIV, s. 566.

¹¹ ČAKRT, Kazimír. Porady vědeckých odborů třetího sjezdu československých právníků v Bratislavě 12.–13. října 1930. *Právník*. 1930, roč. LXIX, s. 610 an.; [Anonymus]. Na okraj III. sjezdu československých právníků v Bratislavě. *Ibidem*, s. 629 an.; A. [ANDRES, Bedřich] – JANOVSÝ, Jaroslav. Porady vědeckých odborů třetího sjezdu československých právníků v Bratislavě 12.–13. října 1930 (dokončení). *Ibidem*, s. 638 an.

Súdnej tabuly v Bratislavě (s. 111). S energií, rozvahou a odbornou erudicí se *Fajnor* zasloužil v průběhu desetiletého působení o vytvoření a konsolidaci slovenského soudnictví na západním a středním Slovensku. Právem ho ocenil *Štefan Luby* jako soudce velkého formátu vynikajícího v činnosti judikační i organizační (s. 117). Vyvrcholením *Fajnorovy* kariéry v justici bylo jeho jmenování prvním prezidentem Nejvyššího soudu ČSR, v kteréžto funkci vystřídal *Augustina Popelku* (1854–1938). *Vozár* důvodně věnuje pozornost *Fajnorovu* úsilí o prosazování dělby moci a nezávislosti i apolitičnosti soudnictví (zvláště s. 119 a násl.).

V šesté a sedmé kapitole se autor věnuje publikačním aktivitám *Vladimíra Fajnora* v oblasti právněhistorické a soukromoprávní a také jeho podílu na tvorbě slovenské právní terminologie. Obsahem předposlední osmé kapitoly je poukaz na vztahy mezi *Fajnozem* a dalšími osobnostmi slovenského i československého právníckého a politického života.

V poslední kapitole se autor věnuje *Fajnorovým* osudům po rozbití Československa a v poválečných letech. Významného činitele, stoupence společné republiky Čechů a Slováků a jejího budovatele činného v několika významných ústavních funkcích by ve Slovenskom štáte nečekalo nic dobrého, soudě podle toho, že i jeho syn *Ludevít* byl zatčen a bez obvinění vězněn. Proto se *Fajnor* rozhodl zůstat v českých zemích. I tak se nevraživostí ze strany slovenských úřadů nevyhnul (s. 184). Po válce se *Fajnor* vrátil do Bratislavy. Hned v roce 1945 byl jmenován členem Stálého arbitrážního dvora v Haagu; v této funkci setrval do března 1948 (s. 186). Nedlouho po *Fajnorově* smrti vydal *Ústředný národní výbor* v Bratislavě 14. 7. 1952 rozhodnutí, kterým uložil pozůstalé rodině přestěhovat se z Bratislavy do obce Tomášovce nedaleko Lučence.

V závěru monografie autor zdůrazňuje *Fajnorův* význam při vytváření základů slovenské právní kultury a charakterizuje jeho typické vlastnosti. *Vladimír Fajnor* představuje významnou osobnost slovenské a československé moderní právní historie.

Recenzovaná kniha zaujme na první pohled esteticky příjemnou vnější i vnitřní úpravou (kvalitní papír, dobrá typografie, četné fotografie), na druhý obsáhlým seznamem využitých literárních pramenů (s. 208–217). Z obsahu monografie je patrné, že ji napsal zkušený autor na základě důkladného studia *Fajnorových* životních osudů i jeho díla. *Josef Vozár* nezastírá své sympatie k tomuto představiteli československé a slovenské právní kultury, vyličuje *Vladimíra Fajnora* jako osobnost veskrze kladnou. Recenzent dobře ví, že věnuje-li se autor životu silné osobnosti, podlehne snadno jejímu magnetismu a tendenci psát o ní především s uznáním. Nelze však zapomenout na čtenáře, jenž se může ptát: Opravdu se ten člověk nikdy nemýlil? Nikdy neudělal chybné rozhodnutí? Neměl nepřátele? Nebo oponenty? Co říkali? Leč i při respektu ke zvolenému pojetí a rozvržení díla mi v knize přece jen trochu chybí víc informací o *Fajnorově* životě za protektorátu a zvláště o posledním období *Fajnorova* života po převratu v únoru 1948. Úkolem recenzenta je ovšem také hledat chyby v recenzované publikaci. Mnoho příležitostí k jejich prezentaci nemá. Ale přece jen musím upozornit na nedopatření na s. 183, kde se nesprávně píše o oznámení ministra spravedlnosti České republiky ze 4. 3. 1940. A snad by bylo lepší a podle mého názoru i přehlednější seřadit *Fajnorovy* vydané práce chronologicky než abecedně podle jejich názvů. Rovněž mám za to, že by recenzované monografii velmi prospěl jmenný rejstřík: usnadnil by orientaci v díle.

Vozárova monografie je poctivě napsána a příjemně se čte. Zaujme každého, kdo se zabývá vývojem zdejšího právnictví a zvláště prvním třicetiletím někdejšího Československa. Úvodní svazek edice o významných slovenských právnících signalizuje dobrý ediční počín nakladatelství *Slovenskej akademie vied* a šťastnou ruku ve výběru autora.

Jistě vyvolá zájem i o další svazky z této edice. Možná by se v nich ale hodilo věnovat víc pozornosti dobovému kontextu a reáliím a snad si rovněž osvojit trochu kritického odstupu. Touto úvahou však nechci snižovat vysokou kvalitu recenzovaného díla – jen dát v dobré víře autorovi ke zvážení náměty pro další práci.

Karel Eliáš*

Macháček Michal. Gustáv Husák. Praha: Vyšehrad, 2017, 632 s.

Nemálo z nás, kdo jsme prožili dvacet let života za panování nepřehlédnutelného hybatele našich dějin, neodolá pokušení sáhnout po životopiseckém díle mladého historika *Michala Macháčka Gustáv Husák*. Ano, ten, který je tolikrát proklínán a současně posuzován leckdy amatérskými dohady o různých etapách jeho života. Macháčkovy dílo mnohá tajemství odhaluje či poodhaluje. Autor navíc díky svému mládí, je ročník 1986, může tuto vpravdě historickou postavu analyzovat *sine ira et studio*, s náležitým odstupem, tudíž objektivně.

V úvodu této recenze budiž vyzdvižen literární styl autorův. Kniha se dobře čte, takže svádí k přečtení jedním dechem. To by byla ovšem škoda, protože by tak mohly uniknout leckteré detaily. Líčí všechna údobí *Husákova* života od raného dětství přes studia, jeho činnost za války, po válce, dobu věznění i rehabilitace, až po jeho prezidentsví, abdikaci a smrt. Leckde uvádí na pravou míru některé spekulace. Zprv je jeho kontakty s luďáckým ministrem vnitra *Šaňo Machem*. Podrobně mapuje *Husákovu* činnost v době *Slovenského štátu*, včetně kontroverzní cesty do Katyně. Vyjevuje také pozoruhodné poměry, které tehdy na Slovensku panovaly. Například citací ze vzpomínek samotného *Alexandra Macha*, pokud jde o možnosti slovenské Ústředny státní bezpečnosti při stíhání za protistátní činnost: „*U nás každý zaistený mal desať patrónov a každý patrón našiel cestu k prezidentovi republiky, k predsedovi snemu, vlády a to bola takmer vždy cesta domov.*“¹ Kromě popisů děje se autor pokouší vystihnout *Husákovu* složitou osobnost. Jednou z jeho charakteristik je nacionalismus, nikoliv ovšem buržoazní, z něhož byl v padesátých letech obviněn, ale slovenský. Názorně je vylíčen *Husákův* vliv na tvorbu Košického vládního programu i Ústavy 9. května ve smyslu posílení slovenského vlivu a slovenských národních orgánů. Už při tvorbě Košického vládního programu požadoval *Husák* federativní uspořádání. *Klement Gottwald* nebyl proti, ale spíše v dlouhodobějším horizontu. V knize je rovněž dokumentována *Husákova* alternativa připojit Slovensko k Sovětskému svazu. Tuto státoprávní variantu jeho uvažování potvrzují i memoáry agrárního politika *Ladislava K. Feirabenda*.²

Husákův nacionalismus dokumentuje jiné životopisné dílo, a to renomovaného historika *Karla Kaplana* o *Antonínu Novotném*.³ *Kaplan* tu podává daleko podrobnější pohled

* Prof. Dr. JUDr. Karel Eliáš, Ústav státu a práva AV ČR, v. v. i. E-mail: karel.elias@ilaw.cas.cz. Recenze vznikla s podporou na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace Ústavu státu a práva AV ČR, v. v. i., RVO: 68378122.

¹ MACH, A. *Z dalekých ciest*. Bratislava: Matica slovenská, 2009, s. 213.

² FEIRABEND, L. K. *Politické vzpomínky, sv. III*. Brno: Atlantis, 1996, s. 463.

³ KAPLAN, K. *Antonín Novotný – Vzestup a pád „lidového“ aparátčíka*. Brno: Barrister&Principal, 2011.